

Kunst educatieve visie

FONTYS HOGESCHOOL VOOR DE KUNSTEN

Raf Brouns | Visietekst | april 2022

Inleiding

Mijn visietekst kwam tot stand na eerst een grondig reflectief autobiografisch werk te schrijven. Dit werk heb ik laten lezen door mijn visiecoach en van daaruit hebben we enkele conclusies getrokken.

De eerste conclusie is het gegeven dat er de laatste jaren zoveel gebeurtenissen zijn geweest in zowel mijn persoonlijk als professioneel leven en dat dit mijn visie uiteraard beïnvloed heeft.

Over het persoonlijk luik ga ik hier niet uitweiden. Wat ik hiervan wel wil mee geven is het feit dat ik mijzelf aan het herontdekken ben in mijn kunstenaarschap. Ik ben mezelf kwijt geraakt als kunstenaar.

Mijn professioneel luik ga ik onderverdelen in twee grote blokken.

DE MUZIEKEDUCATOR EN ZIJN PASSIE VOOR HET VAK

Eigenlijk is het zo simpel als het groot is. Een leerkracht met passie voor zijn vak gaat de leerstof beter doen beklijven bij de leerlingen. Hier heb ik een mooi voorbeeld van. Enkele jaren geleden mocht ik geschiedenis en aardrijkskunde geven om zodanig mijn uren aan te vullen zodat ik fulltime op één school was. Op gebied van aardrijkskunde heb ik weinig affiniteit. Ik kon de les wel voorbereiden a.d.h.v. de doelstellingen en eindtermen maar de les ‘verkocht’ krijgen aan de leerlingen was een ander paar mouwen. Ik heb het verschil toen heel goed gevoeld. Bij muzikale opvoeding hingen ze als het ware aan mijn lippen en bij aardrijkskunde mocht ik trachten ze wakker te houden. School of education noemt dit belichaming in hun glossarium. (Expertisenetwerk, 2022).

Van nature uit is ieder kind creatief maar het moet geactiveerd worden. Hiervoor heb je enthousiaste, gepassioneerde leerkrachten nodig. Deze leerkrachten, die er vol voor gaan, kunnen heel veel bereiken met deze leerlingen (Scherder, 2016). Vergelijk het met een autoverkoper. Als deze niet in zijn product gelooft. Als deze geen passie heeft voor het product, zal de verkoop veel moeilijker verlopen en zeker niet altijd succesvol zijn.

Wouter Deprez heeft dit mooi verwoord door te spreken over zaadjes die geplant zijn door zijn leerkrachten. Na zijn studies heeft Wouter allerlei beroepen uitgetprobeerd maar vond zijn gading niet. Uiteindelijk is hij gaan reflecteren naar wat hem in zijn schooltijd het beste gevoel gaf. En zo kwam hij terug bij de zaadjes die geplant zijn geweest i.v.m. woordkunst. Deze plantjes leverden hem voldoening, geduld, ambacht en zingeving op. Hij wenst dan ook iedereen zulke zaadjes toe. (Deprez, 2017, pp. 78,79).

De bovenstaande alinea's typeren mij ook als leerkracht. Binnen mijn vakgebieden (muzikale opvoeding – informatica) kennen zij als een gepassioneerde leerkracht. Het mooiste compliment kreeg ik enkele jaren geleden van een oud leerling. Deze kwam mij tegen tijdens het shoppen en sprak mij aan. Hij vertelde: “mijnheer Brouns, door u ben ik informatica gaan studeren en nu heb ik mijn eigen webdesignbedrijf”. Deze

leerling zat op de richting elektro-mechanica. Dankzij mijn enthousiasme heeft hij zijn affiniteit voor informatica kunnen ontdekken. Daar doen we het toch voor? Leerlingen hun passie en talenten optimaal laten ontdekken om zodanig te kunnen doorgroeien naar een loopbaan waar ze ook effectief in willen werken?

Kunsteducatie en dus ook muziekeducatie als vak op school beschouw ik als een praktijkvak (Verneert, 2021, p. 101). Vandaar ook mijn strijd om dit vak binnen 'teamteaching' niet te implementeren. Volgens mijn mening heeft de school het foutief aangepakt. Ze zijn vertrokken vanuit een werkvorm (teamteach) en daar hebben ze dan vakken en leerkrachten aan gekoppeld zonder overleg met de betrokken partijen. Met zulke acties leg je meteen de gepassioneerde leerkracht lam. Je kan een kunstvak niet geven op de opgedragen stijl van de directie. Deze verwachten een instructiemoment van maximum 25-minuten aan de volledige A-stroom. Dat zijn ongeveer een 50-tal leerlingen. Nadien zouden ze oefeningen moeten maken. Kunstvakken zijn geen vakken waarbij je invulblaadjes gaat doen. Er moet praxis zijn. Er moet beleving zijn. Ik heb zelfs mijn lokaal zodanig ingedeeld. Het achterste gedeelte als theorieklas en het voorste gedeelte als praktijkruimte. Een ruimte om expressie te doen. Instrumenten te plaatsen en te dansen. Het vak muzikale opvoeding en dit lokaal zijn bij ons op school helaas verleden tijd.

Als ik op de website www.lkca.nl (LKCA, 2020) zie wat kunsteducatie zou moeten inhouden, kan ik niet anders dan concluderen dat wij op onze school niet goed bezig zijn. Er zouden namelijk drie aspecten moeten voorkomen.

- ✓ Productie: kunst maken. In deze werkvorm bijna onmogelijk om goed te doen. Je zit namelijk in een teamteach-lokaal met alle leerlingen van de 1ste graad samen. Leerlingen mogen kiezen met welke taak ze willen bezig zijn. Zie je al leerlingen taken van wiskunde maken terwijl er andere leerlingen aan het zingen bij muzikale opvoeding? Dat is toch absurd. Daarom nam ik altijd een aantal leerlingen mee naar het muzieklokaal. De

directie vond dit echter niet kunnen en dit strookte niet met de teamteach-gedachte.

- ✓ Receptie: kunst beschouwen. Zeer moeilijk om met een grote groep te doen. Bij het traditioneel onderwijs waren wij gewend van relatief kleine klassen te hebben. Maximum 15 leerlingen. Met zo een groepje kun je gemakkelijker een onderwijsleergesprek voeren om zo tot de kern van een werk te komen.
- ✓ Reflectie: nadenken over kunst. Dit is enigszins nog mogelijk. Maar ook weer met minder diepgang vrees ik. Net omdat er geen grondig onderwijsleergesprek is geweest.

Het muzieklokaal is voorzien van een goede geluidsinstallatie. Als ik hier muziek afspeelde, was de beleving heel anders dan in andere lokalen. Vaak maakte ik het lokaal ook nog duister om de beleving een ander gevoel te geven. Allemaal zaken die de reflectie op een muziekstuk beïnvloeden.

Volgens cultuur³ zijn er 4 principes om tot kwaliteitsvolle cultuureducatie te bekomen. Ik neem er nu eentje uit.

1. Actief en constructivistisch leren: stapsteen om de betrokkenheid te vergroten. Mensen leren in de mate waarin ze actief bij het leerproces betrokken zijn. Enkel als er ruimte is om te creëren, onderzoeken en experimenteren, raakt onderwijs aan de kern van cultuureducatie. De lerende krijgt inzicht in de manier waarop kennis of cognitie gevormd wordt. Het leerproces maakt de eigen denkpatronen en betekenisgeving zichtbaar. (Alaert et al., 2012, p. 50)

DE MUZIEKEDUCATOR ALS COACH IN SOCIO-EMOTIONELE ONTWIKKELING

Kunstonderwijs is zoveel meer dan enkel kennisoverdracht. Leerlingen worden ondergedompeld in allerlei levenslessen die ze bij andere vakken minder of totaal niet aanraken. Ik heb bijvoorbeeld nog nooit iemand emotioneel zien worden van een staartdeling maar wel bij het beluisteren en bestuderen van een muziekstuk. Waar en wanneer kunnen leerlingen hun emotionele ei nog kwijt. Daar zijn de levensbeschouwelijke- en kunstvakken ideaal voor. “Kunstvakken zetten in die zin vooral in op de (uniek menselijke) verbeeldingskracht en zijn bijgevolg van onschatbare waarde” (Alaert et al., 2012, p. 22)

Dit verschil merk ik uiteraard heel fel op. Als ik een les muzikale opvoeding had gegeven, gebeurde het vrij regelmatig dat leerlingen mij aanspreken over allerlei zaken uit het persoonlijk leven. Zaken waar ze mee zitten. Vaak op relationeel vlak. Je wordt automatisch een vertrouwens leerkracht (bij sommige leerlingen). Als ik een les informatica heb gegeven, gebeurt dit haast nooit. Ze komen ook met mij praten maar enkel over informatica gerelateerde onderwerpen. En wat heel bijzonder is. Leerlingen die mij nog gehad hebben als muzieklerkracht, komen wel bij mij praten over ‘het leven’. Ik vind dit dan ook zo een gemis. Het socio-emotionele is zeker zo belangrijk als het cognitieve. Waar moeten deze leerlingen naar toe?

Bij kunst spelen zoveel factoren mee. Alleen of sociaal bezig zijn. Rust maar toch werken. Ideeën uitwerken. Je kunt er totaal in opgaan. Dat gaat bij andere vakken ook wel maar hier is niet enkel een emotie van blij of verdrietig maar het volledige arsenaal aan emoties (Scherder, 2016).

In juli 2020 gebeurde het onmogelijke. Waar er eerst nog sprake was van 1 uur per week verplichte artistieke vorming, ging men naar het volledig verdwijnen uit de lestabellen. Als alternatief werd het opgenomen in een nieuw overkoepelend vak. In de 2de graad van het secundair katholiek onderwijs gaat men MEAV aanbieden. Dit staat voor maatschappelijk, economisch, artistieke vorming. Als je hier een simpele berekening uitvoert, kom je uit op 1/3de van een uur gedurende 1 schooljaar voor het artistieke luik. Wat op zijn beurt toch uit vijf domeinen bestaat (muziek, dans, beeld, woord en media). En dan komt er het praktisch gedeelte bij kijken. Welke leerkracht gaat dit vak geven? Dit vak bestaat immers uit drie grote luiken. En zo is mijn cirkel rond. Vakken moet gegeven worden door gepassioneerde vakleerkrachten. Als ik mijzelf als voorbeeld neem. Ik kan het artistieke luik perfect voor mijn rekening nemen. Het maatschappelijk luik misschien ook nog maar op gebied van economie heb ik geen passie (Bombeke, 2020).

AUDIOBOEK

Deze tekst is ook verkrijgbaar als een reeks van podcasts (link: <https://rafbrouns.podbean.com>). Deze podcastreeks is tevens voorzien van enkele muziekwerkjes die ik schreef tijdens het schrijven van deze visie.

Bibliografie

- Alaert et al. (2012). *Cultuur³: Over cultuureducatie in de lerarenopleiding*. Expertisenetwerk School of Education Association KU Leuven; Leuven.
- Bombeke, F. (2020, september 12). *Voor volwassenen van morgen die zullen denken dat Vivaldi een coalitie is*. Opgehaald van Nieuws op school: <https://nieuwopschool.wordpress.com/>
- Deprez, W. (2017). Zaadjes. In J. Maes, *De leraar die de wolken meet* (p. 150). Leuven: Lannoo.
- Expertisenetwerk. (2022). *glossarium*. Opgehaald van liefde voor het vak: https://www.liefdevoorhetvak.be/glossarium/letter_b
- LKCA. (2020, juni 9). *Begrippen en definities onderwijs en educatie*. Opgehaald van Landelijk kennisinstituut cultuureducatie en amateurkunst: <https://www.lkca.nl/faq/begrippen-en-definities-onderwijs-educatie/>
- Scherder, E. (2016, maart 16). *Muziek levert een unieke bijdrage aan de hersenontwikkeling van het kind*. Opgehaald van Landelijk kennisinstituut

cultuureducatie en amateurkunst: <https://www.lkca.nl/opinie/erik-scherder-muziek-levert-een-unieke-bijdrage-aan-de-hersenontwikkeling-van-het-kind/>

Verneert, F. (2021). Kunsteducatie in het secundair onderwijs, van bijzaak naar hoofdzaak. In *Mogen we nog verwonderd zijn?* (p. 230). Gent: OWL Press.